

УРОК 8: Боротьба за зміцнення демократії в країнах Заходу

Актуалізація предметних компетентностей

Чому, на вашу думку, потребувало змін становище з правами людини в країнах Заходу?

1. Захист прав конфесійних, мовних і сексуальних меншин. На межі XIX-XX ст. у світі почало формуватися усвідомлення того, що в різних державах проживає значна кількість груп людей із властивими їм мовними, релігійними, етнічними особливостями, які прагнуть їх зберегти, а тому потребують спеціального юридичного захисту. Першим міжнародним органом, що почав опікуватися правами меншин, стала Ліга Націй, яка ініціювала ухвалення низки міжнародних договорів у цій галузі. З другої половини XX ст. питанням юридичного захисту прав меншин стали надавати увагу в рамках ООН, а особливо на регіональному рівні, насамперед в Європі та в окремих державах. Чинне міжнародне право визнає за особами, які належать до національних, етнічних, релігійних, мовних меншин, усі загальновизнані громадянські, політичні, економічні, соціальні та культурні права людини (Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, ст. 27). Водночас міжнародно-правове регулювання статусу меншин залишається в основному рамковим: відсутнє визначення національної, етнічної, релігійної, мовної меншини, серйозною проблемою як для міжнародного, так і для національного права залишається визначення суб'єкта права меншини. На відміну від системи Ліги Націй, де захист національних меншин розглядався переважно як захист групи, після Другої світової війни перевагу було віддано захисту особистих прав людини. Це надає можливість захистити як права індивідів, так і права груп, до яких вони входять.

До спеціальних прав меншин можна зарахувати такі:

- право на існування, у тому числі право на фізичне існування;
- право на повагу до своєї культурної самобутності, зокрема свободу від примусової асиміляції;
- заборону дискримінації осіб, які належать до національних та інших меншин;
- право на культурну автономію;
- право на захист від будь-якої діяльності (зокрема, пропаганду), що має ворожий вплив на усвідомлення та розвиток самобутності меншини.

РОЗВИВАЄМО КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ

Стаття 14 Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 р. встановлює принцип недискримінації, зокрема оголошує поза законом, принаймні стосовно користування правами і свободами, які гарантовані цією конвенцією, будь-яку дискримінацію, що ґрунтується на

таких особливостях, як мова або зв'язок з національною меншиною. Однак вона лише надає особам право не бути підданими дискримінації, а зовсім не створює систему рішучого захисту мов меншин та громад, що їх використовують. Тому Парламентська асамблея Ради Європи закликала доповнити Європейську конвенцію захисним механізмом. Який захисний механізм, на вашу думку, може бути створений?

Один із таких документів - затверджена Комітетом міністрів Ради Європи і чинна з 1 лютого 1998 р. Рамкова конвенція про захист національних меншин, яка є першим чинним, спеціальним, багатостороннім і вельми дієвим міжнародно-правовим документом, присвяченим захисту прав національних меншин загалом, у якому наголошується, що такий захист становить невід'ємну складову міжнародного захисту прав людини.

Іншим, найважливішим європейським міжнародно-правовим актом у сфері захисту регіональних мов або мов меншин є ухвалена в рамках Ради Європи у 1992 р. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин, яка набула чинності 1 березня 1998 р. її ратифікувало близько половини європейських країн.

Хартія містить антидискримінаційні застереження й передбачає реальні заходи, спрямовані на активну підтримку таких мов. Метою Хартії є також, наскільки це дозволяють умови, забезпечення вживання регіональних мов або мов меншин у сфері освіти й у засобах масової інформації, у судах та адміністративних установах, в економічному, соціальному житті та культурній діяльності. Порушники цього та інших міжнародних документів стосовно захисту мов можуть бути притягнуті до суду.

Як приклад справи, що розглядав Європейський суд з прав людини стосовно мовних прав, пов'язаних з правом на освіту, можна навести справу Кіпра проти Туреччини. Справа «Кіпр проти Туреччини» була обумовлена закриттям єдиної середньої школи, яка забезпечувала отримання середньої освіти грецькою мовою в північній частині Кіпру. На думку суду, це було заперечення основного права на освіту, оскільки для переходу до наступного рівня отримання освіти учні не мали достатніх знань турецької мови.

Щодо інших соціальних груп, які традиційно асоціюються з меншинами, відзначимо, що розгляд питань стосовно прав гомосексуалістів на міжнародному рівні розпочався дещо пізніше. Лише у червні 2011 р. Рада з прав людини ООН уперше ухвалила резолюцію, що забороняє дискримінацію цих осіб. Проте у 72 (за іншими даними 80) країнах світу, наприклад Індії, Лівії, Єгипті, гомосексуальність є незаконною і карається значними строками тюремного ув'язнення, а в 13 країнах карається смертною карою.

У червні 2013 р. Європейський Союз ухвалив директиву про захист прав сексуальних меншин, США 2015 р. запровадили посаду омбудсмена з прав сексуальних меншин, а Верховний Суд США того ж року узаконив одностатеві шлюби на території всіх штатів. Пізніше було визнано право гомосексуальної сім'ї на всиновлення.

БЛІЦ-ОБГОВОРЕННЯ

Висловіть своє ставлення до одностатевих шлюбів та дозволу на всиновлення дітей такими парами. Порушує чи ні таке всиновлення право дітей виховуватись у традиційних сім'ях? Чому ви так вважаєте? Аргументуйте.

2. Молодіжні виступи кінця 1960-х рр. Рух хіпі. Молодіжний рух другої половини 60-х рр., з одного боку, спричинив гостру політичну кризу в багатьох західних державах, а з іншого, став результатом і проявом глибокої кризи основних соціальних (світоглядних, культурних, освітньо-виховних тощо) цінностей суспільства. Його лідери та активісти прагнули змінити суспільство, починаючи від головних засад західної цивілізації та культури до внутрішнього світу кожного окремого індивіда. Натомість вони пропонували суспільству новий тип молодого людини з особливими молодіжною ідеологією та світоглядом, специфічним стилем життя, поведінкою, зовнішнім виглядом тощо.

Протестні настрої молоді мали різні вияви: від гострих соціально-політичних виступів, таких як «червоний травень» 1968 р. у Франції, до створення субкультури хіпі в США.

Приводом до початку протестів у Франції 1968 р. стало закриття університету Нантер 2 травня. 3 травня студенти-активісти Сорбонни (Париж) вийшли на демонстрацію, яка й стала початком «червоного травня». У відповідь ректор Сорбонни скасував заняття в університеті і викликав поліцію. Згодом в Латинському кварталі, де розташований університет, відбулася бійка між студентами й поліцейськими, які застосували кийки і гранати зі сльозогінним газом, пакували демонстрантів у машини. У результаті було затримано 596 осіб, сотні поранені. 4 травня закрили Сорбонну.

До протестів долучалися все нові організації. 7 травня на вулиці Парижа вийшли 50 тисяч студентів, були висунуті вимоги вивести поліцію з території Сорбонни, демократизувати вищу школу. Демонстрації підтримки пройшли також у багатьох містах Франції. У ніч з 10 на 11 травня відбулася «Ніч барикад» - барикадні бої між студентами та поліцейськими. Двадцятитисячна студентська демонстрація намагалася пройти на правий берег, аби дістатися Міністерства юстиції та Управління телебачення, але дорогу їм перегородили поліцейські. Студенти відійшли, але на бульварі Сен-Мішель вони знову наткнулися на правоохоронні органи. Почали з'являтися барикади (близько 60).

Студентів підтримали робітники і службовці Парижа. 13 травня відбувся 24-годинний страйк, у якому взяли участь близько 10 мільйонів робітників, що становило на той час близько двох третин усієї робочої сили. Грандіозна восьмитисячна демонстрація відбулася в Парижі, після якої студентство захопило Сорбонну. В Ліоні на вулиці вийшло 60 тисяч, у Марселі - 50, також студентами було захоплено Страсбурзький університет.

З 14 травня захоплення робітниками підприємств стало звичною справою, там, де підприємства не захоплювали, їх робітники просто

оголошували страйк. Станом на 20 травня постійно страйкувало вже понад 10 мільйонів робітників, на заводах виникали автономні угруповання.

Результатом «червоного травня» стало прийняття «Закону про вищу освіту», «Закону про орієнтацію», який координував дії вищої школи безпосередньо із потребами економіки і таким чином знижував ризик безробіття для випускників. Студенти отримали дозвіл на політичну діяльність та самоврядування на території університетів і студентських містечок, зростає участь студентів у самоврядуванні, і загалом відбулося підвищення соціального статусу студента. Ці події мали великий суспільний вплив, демонструючи ще раз, що можуть зробити студенти, особливо коли їх підтримують робітники та службовці. Згадки про «червоний травень» часто трапляються в мистецтві, більше в кінематографі та літературі.

Інший масовий молодіжний рух 1960-х рр. - рух хіпі - виник у США.

Хіпі (англ. hippy або hippie; від розм. hip або her - «розуміє, що знає») - одна з найпоширеніших молодіжних субкультур. Рух сформувався в Сан-Франциско в середині 60-х рр. XX ст. як протест проти обивательщини. В основі ідеології хіпі лежить філософське вчення, пов'язане з «рухом Ісуса». Вони дотримуються пацифістських поглядів (основний символ руху хіпі - «пацифік», тобто «хрест світу» - символ, створений Джеральдом Холтомом у 1958 р. для руху, що боровся за ядерне роззброєння); сповідують ідею «непротивлення злу насильством», схильні до творчості. Основна форма проведення дозвілля - тусовки з негасаючими дискусіями, постійною полемікою й обов'язковим музичним супроводом. Також тусовки супроводжуються, як правило, уживанням алкоголю і наркотиків. Хіпі нерідко тікають з рідної домівки, подорожуючи практично без коштів для існування. Відома любов хіпі до квітів і до ходіння босоніж (одна з назв руху - «діти квітів»).

Головним новаторством хіпі в мистецтві стало внесення у творчість елемента спонтанності. І весь цей рух відбувався під гаслом, узятим з пісні гурту The Beatles «All You Need Is Love» (у перекладі з англ. - «все, що тобі потрібно, — це любов»). Тема любові до всіх і до всього є наскрізною для хіпі. Рух хіпі розвивався «хвилями»: «перша хвиля» належить до кінця 60-х - початку 70-х рр. XX ст., «друга хвиля» - до 80-х років.

Приблизно з 1989 р. спостерігався різкий спад, що виявлявся в значному зменшенні числа прихильників цієї субкультури. Проте в середині 90-х рр. несподівано заявила про себе «третья хвиля» хіпі. Зовнішній вигляд хіпі «третьої хвилі» достатньо традиційний: довге скуповжене волосся, джинси або джинсова куртка, іноді балахон невизначеного кольору, на шії - «ксивник» (невелика шкіряна сумочка, прикрашена бісером або вишивкою). На руках - «фенечки», тобто саморобні браслети або намиста, найчастіше з бісеру, дерева або шкіри. Цей елемент атрибутики хіпі вийшов за субкультурні рамки, розповсюдившись серед молоді: «фенечки» можуть прикрашати руки і школярки, і викладачки вишу. Від «класичних» хіпі «третьої хвилі» відрізняють такі атрибути, як рюкзак і три-чотири кільця у вухах, рідше в носі (пірсинг). Незважаючи на такий «екзотичний» зовнішній

вигляд хіпі і спроби втекти від повсякденного життя, занурившись у світ музики, кохання, філософії, цей рух опосередковано справив вплив на внутрішню і зовнішню політику США. Зокрема уряд ухвалив декілька антидискримінаційних законів і почав процес припинення війни у В'єтнамі.

Формуємо предметні компетентності

Хронологічну

Складіть хронологічний ланцюжок подій «червоного травня» у Франції. § 6.